

ПАСТИРСКИ РАД СА ВЈЕРНИЦИМА

Од тога како поставимо свој однос према Цркви зависи и начин нашег пастирског рада. Ако Цркву схватимо прије свега као организацију, онда ћемо се трудити да што боље организујемо дио посла који нама као пастирима припада и изналазити начине да надмудримо друге, конкурентске, организације, како бисмо што више људи придобили за своју организацију. Међутим, ако Цркву схватимо и прихватимо као живи организам живог Господа Христа, „ипостас Бога Логоса“¹, као Тијело Христово (Еф. 4, 12) коме је Он Света Глава (Еф. 4, 15), „пунџа онога који испуњава све у свему“ (Еф. 1, 17—23), тада ће наш пастирски рад бити прије и изнад свега „на усавршавање светих и сазидање тијела Христовог“ (Еф. 4, 11—12). Отац Јустин пише: „Расте тело Христово — Црква. Расте сваким човеком који постане члан Цркве: саставни део Богочовечанског тела Христовог. То раићење свачије личности људске у Цркви бива од главе Цркве — Господа Христа. Од Њега преко Његових светих, христоносних сарадника. Свечовекољубиви Господ је дао: и апостоле, и пророке, и еванђелисте, и пастире и учитеље — „на усавршавање светих и сазидање тела Христовог“. И из Господа Христа, као Главе Цркве: све тело Цркве расте, складно састављено и склапано оним што сваки зглавак помаже, радећи према мери сваког уда. У чему је нада нашег хришћанског звања? У сједињењу нашем са Господом Христом а преко Њега са онима што су у Њему, у Богочовечанском телу Његовом, Цркви.“²

Црква је и организација на извјестан начин и ту између земаљске организације и Цркве као тијела Христовог, живог организма, треба пронаћи праву мјеру да људско не превагне над Божијим. „Тако смо ми многи једно тело у Христу, тек у Христу.“ (Рм. 12, 5) — каже отац Јустин и наставља: Кроз свете тајне и свето живљење у светим врлинама ми се учлањујемо у то једно тело у Христу; и међу нама нема размака, удаљености, сви смо уживљени међу собом и повезани једним животом као што су уди тела човека повезани међу собом. Мисао твоја док је „у Христу“, сачињава „једно тело“ са мислима свих светих чланова Цркве; и ти заиста мислиш „са свима светима“, мисао ти је благодатна, органски сједињена са њиховим мислима; тако и твоје осећање док је „у Христу“; тако и твоја воља док је „у Христу“; тако и твој живот док је „у Христу“.³

¹ Ј. Поповић, Догматика православне цркве III, стр. 7.

² Исто, стр. 15.

³ Исто, стр. 18.

Господ нас је изабрао за сараднике на Његовом дјелу и судионице у Његовом Тијелу и само ако смо стално у органској вези са својом светом Главом, тада ће и организација нормално функционисати и бити битан помоћник у „сазидању“ Тијела Христова. Све друго што ми организујемо и умујемо није Христово и није црквено, ма колико се организација вјерујућих звала црква. Све невоље Цркве током вјекова, потекле су из несарадње удова са Главом. Зар би било јереси, раскола, надмудривања и полемика, разбојничких сабора и дјела недостојних обичних људских организација, да је било мало више ослушкивања шта је воља Главе Цркве.

Бојим се да је Српска Црква овог момента, а то траје већ подуже, — више организација него живи организам. Дакле, превасходна дужност свих пастира била би да се потруде да се ствари врате на своје мјесто и да Црква буде Тијело Христово а не друштво вјерујућих који се чак понекад и причешћују.

Све даље што ћу рећи моја су размишљања на ову тему, а ви сви, пошто прочитам ових неколико страна, са пуном одговорношћу ћете рећи да ли сам у заблуди. Ако кажете да нисам, онда ће имати о чему да се разговара и, што је још важније, да се ради јер, ако су икоме потребни посленици на Њиви Господњој, то су потребни овој, Цркви Српској.

Несумњиво је да се код нас о врло битним стварима мисли и ради друкчије него што је то код других православних, а поготово како је то било у старини. Неприкосновеност архијереја и њиховог личног увјерења како је најбоље уредити живот у епархији, довела нас је до тога да имамо, најблаже речено, размислије, а то само потврђује моју бојазан да смо више организација него Тијело Христово, јер код организација истог типа могуће је размислије а да остану типолошки у истој групи. Када би архијереји организовали живот епархије око Литругије, тада би свештеници и монаси труд свој уложили у оно што је претежније и ревновали у основном свом призивању „усавршавању светих и сазидању Тијела Христова“, а остало би доста времена и за рјешавање практичних проблема, који нису ни мали ни за потцјењивање. Тада би епархија са епархијом, парохија са парохијом, вјерник са вјерником били на истој релацији и осјећај саборности и заједништва био би доминантан.

Код нас се стално врти у круг једна иста грешка и са новим генерацијама богослова ми само продужујемо муке, а то је што смо ми све друго а не Црква која служи Литургију. Не знам од кога смо ми то научили да се вјерник може годишње четири пута причестити и то пошто отпости „на води“ седам дана? Тако се дешава да се наши богослови од првог дана укључују у погрешну праксу у најбитнијој ствари, а то је да се свештеници могу причешћивати без посебне припреме постом ако је ванпосно вријеме, а вјерни морају да посте „на води“ увијек кад хоће да се причесте. Пракса у богословијама, живот у богословијама, пошто има врло погодну форму, морао би бити образац живота у парохији. Дакле, богослов када постане свештеник, просто да пресади, пренесе образац живота којим је живио у богословији, а не само о коме је учио. То они и сада раде, али пресађују онај образац у коме су ра-

сли. Наиме, архијереји који доносе правила живота у богословијама и професори који уче ђаке (иста ствар је и са Богословским факултетом, бар до сада), живе у увјерењу да је живот у богословијама добро смишљен и не могу да се ишчуде зашто често имамо лош квалитет и велики отпадак. Међутим, ти исти људи учили су исту такву богословију и током школске године причешћивали се два пута уз два поста који падају током школске године и њихова свијест не сеже даље од тога јер су тако научили и тако мисле да је правилно; и поштено се труде да, што је могуће боље, оспособе кандидате за пастирску службу и наоружају их знањима а не наоружавају их, ненамјерно, оним чиме ни сами нису наоружани да је Литургија и причешће основни извор сваког пастирског рада и сваке снаге. Резултат оваког концепта црквеног живота су милиони вјерних који се никада не причешћују, а то није производ само систематске атеизације последњих четрдесет година. Провјерено се зна да се народ није нешто много више причешћивао ни прије рата а интелектуалци су одреда сматрали да је причешће тако нешто за прост свијет а да је њима доста што недјељом добу у цркву и славе славу.

Питаће неко зашто ја данас говорим о богословијама и устројству Српске Цркве, а не о ономе што је наслов мога предавања. Зато што мислим да једини пастирски рад који може да има плода јесте онај који извири из самог Христа — Цркве коме смо ми сарадници. Наиме, ми имамо милионе вјерника који то нису, а нису зато што их не учимо правим стварима, а ми их не учимо правим стварима јер и сами нисмо научили праве ствари, или бар наша пракса није права.

Улога и задатак управо овог Богословског факултета, као највише богословске установе Српске Цркве, је да ствари разјасни и стави на своје мјесто. Треба само разложно и документовано развити свијест код архијереја, свештеника и монаха а они сви заједно код вјерних, да ми нисмо организација нити неко удружење истомишљеника, и, ако нисмо евхаристијом стално, свакодневно везани са Христом, да се не можемо звати Црквом.

Зар нисмо свакодневно свјedoци побожних спектакла са мноштвом свештеника и ђакona и пјевањем хорова на којима је причешће буквално задња ствар. Нема тога ваљаног изговора да се причешће остави за послије отпуста. Литургија има своју структуру и причешће долази онда када му је мјесто. Свако друго мјесто није природно. Најприродније је да се вјерник причести на Литургији јер се Литургија управо због тога и служи. Давати предност оној већини која се неће причестити је легализовање Литургије као обрeда, као ритуала, или, како горе већ рекох, побожног спектакла.

Из таквог концепта служења и богослужења изаћи ће као нормална мисионарско-пастирска пракса да се током поста у београдским црквама држе духовни концерти јер је битно направити манифестацију, скупити народ и анимирати га добром духовном музиком као и проповиједима са проповједницима од имена, међутим, никоме није пало на памет да ради оно што је пракса старе Цркве, да се служе префеосвећене Литургије послије подне, када им је и

вријеме, а да тада проповиједaju дyховници и yтврђyју их y евхаристијском јединству и саборности.

Када се неко yсyди и yтврди да се вјерник који пости све постове и друге посне дане и тpyди y хришћанским врлинама, може причестити на свакој Литургији без специјалне припреме постом „на води“, бyде бар исмејан ако не и јеретиком проглашен. Питаће неко колико је тих који посте све постове, а ја се yсуђyjem да тврдим да они који имају праву представу о причешћy неће само постити да се причесте него ће их управо та свијест yтврдити y подвигу те врсте да би се могли стално причешћивати. Питање поста се не може административно ријешити или, још горе ревидирањем на прву и задњу седмицу, већ постављањем ствари на своје мјесто, а то значи: када y богословијама, манастирима и Богословском факултету (када добије цркву) стyпи пракса свакодневног служења Литургије (на српском, наравно) и честог причешћивања, значиће да је архијерејима и свештеницима јасно да од њиховог дyховног, органског јединства са Христом зависи да ли ће бити свети сарадници на назиданy Тијела Христова, потрудиће се сами да сталним причешћивањем „yрастају“ y Тијело Христово, а на тај начин ће припремати и нове свештеничке кандидате. Тада ће се десити да ће живот y богословијама бити светотајински, благодатан, и тада ћемо сигурно имати изузетан квалитет и минималан отпадак јер све оне које је Господ позвао себи на службу објединиће и облагодатити, и они ће остати y Цркви и вршити ону службу за коју су позвани.

Дакле, када богослов прође кроз богословију и факултет, образац живота који тамо проживи за вријеме школовања пренијеће на парохију. То се и сада ради, али концепт живота који ми сада имамо y богословијама, производи праксу какву ми имамо на теренy. И свештеници се yбише од рада, од организовања, и опет резултата нема. Изналазе се форме рада, овакве или онакве, копирају се римокатолици или протестанти и опет су нам цркве празне и народ се досађyје на нашим, добро организованим, побожним спектаклима. Из свијести о Цркви као организацији или удружењу вјерних потекла је свијест да свештеник може бити чак и члан свештеничког удружења јер, наводно, и та форма удруживања треба да послужи мисији и пастирском раду; т.ј. како сада да се ради и које марифетлуке употребити да се одржимо? Гледано еклисиолошки: Христос — Црква, yрастање y Христа, јединство вјерних крвљу живоносном, заједно са свештеницима, искључује сваку потребу другог и другојачијег удруживања.

Прва ствар коју пастир мора да уради јесте да сам yспостави богослужбени ритам, да не служи само када мора или када му је чреда, већ да њему самом служење Литургије бyде центар живота и извор са кога црпи све снаге, да сам бyде орган којим Христос води поверено му стадо, а затим да сваког вјерника научи да му Литургија бyде центар живота а не само нешто на што се понекад недјељом или празником оде ако се има времена. Литургија је нешто зашта вјерник увјек мора имати времена и треба да навикне да своју седмицу организује око Литургије а не да за Литургију остави евентуално мало времена ако не оде на излет. Суштина пас-

тирског рада је у помоћи вјернима да што прије и што боље урасту у Тијело Христово, и оне који током времена опадају да поново приуговорљује за урастање у Христа. Када се овако поставе ствари, онда се може говорити и о неким помоћним формама рада према конкретној ситуацији. Тада се може чак и духовни концерт организовати, али ће то све имати другу функцију, рецимо културну. Организовање одлазака у манастире аутобусима може имати, поред своје основне сврхе и културни карактер. Међутим, ако се на таквим путовањима не успостави међусобна веза љубави међу хришћанима, ако у сваком манастиру и цркви гдје се дође не осјете да су дошли у своју кућу, у дом Оца свога, онда таква путовања треба препустити туристичким агенцијама које ће то технички боље од нас урадити.

Црквена година и њен ритам са празницима и постовима и богослужбеним текстовима који су наслијеђено богатство, осмишљује сваки дан у години, само треба вјернима открити то богатство. Прво нашим богословима који присуствују свакодневно богослужењима а у њима не учествују са разумијевањем јер не разумију црквенословенски језик.

Црква Православна има све и ништа ново не треба додавати за мисију, само треба оно што смо наслиједили од Отаца и позаборављали, васкрснути и народ научити томе. Црквена година када уђе у живот свештеника осмислиће сваки тренутак његовог живота, а он ће тада моћи водити вјерне ка Христу — Цркви.

Српска Црква служи на црквенословенском језику. Има чак оних који су резолутно против читања Јеванђеља, Апостола и Паримеја на српском језику, а да не говоримо о служењу Литургије и других богослужења. Последица тога је да немамо чак ни Свето Писмо преведено. Проблеми превођења су познати и ту има много оправдања, али циљ онога што хоћу да кажем није критика што немамо преводе, него шта би значили за проповјед и мисију Цркве преведени богослужбени текстови. Замислите који би се квалитет свештеничког кадра добио када би се у богословијама бар псалми на богослужењима читали на српском и макар кључни богослужбени текстови! Треба само са разумијевањем прелистати најобичније сједалне у Октоиху и видјети које ми богатство кријемо од себе и од народа. Руски свештеници не проповиједају много али служе све по реду, а народ разумије шта се поје и чита: и удише, усисава богомудрост. Праксом Српске Цркве служења на црквенословенском језику добија се мноштво негативних продуката: текстови се не разумију и богослови током школовања само присуствују богослужењима а не учествују у њима; пјевање је важније од текста и ми данас имамо одреда свештенике који никада нису размишљали шта то пјевају, рецимо у „догматичима“ осим што знају да су то најзначајније пјесме у којима се износе догме у пјесничкој форми. А замислите које би то богатство тема за проповједи било када бисмо знали напамет мноштво поетских текстова које иначе пјевамо често и знамо их на црквенословенском напамет.

Ми преко ноћи не можемо превести све богослужбене књиге и успоставити богослужбени ритам јер није могуће свугдје да се слу-

жи свакодневно чак и кад би било све преведено, али има мјеста гдје не само да се може него и мора одмах успоставити пун богослужбени ред. У цркви гдје има бар два свештеника може бити Литургија свакога дана, а да не говоримо о црквама као београдским гдје има више свештеника. Тамо гдје је немогуће свакодневно богослужење треба учинити да бар недјељна и празнична Литургија буду што ближе народу. Постоје преводи и треба бар понекад служити на српском, понекад читати све евхаристијске молитве наглас и на тај начин развијати свијест код вјерних да је причешће неопходна веза са Христом ако хоћемо да будемо судионици Тијела Његовог. О читању Еванђеља и Апостола на српском не би требало ни разговарати. Затим, не треба бјежати од тога да се умјесто причасна прочита дневно житије, расуђивање и бесједа из Пролога. Тиме се постиже неколико ствари: свештеник не мора за сваку Литургију да спрема бесједу, а народ добија врло квалитетну поуку; младић који то чита у стихару, активира се у мисији и навикава на јавно иступање, итд. Читање из Пролога на вечерњи пред „Ниње отпушчајеш“ показало се у пракси као необично корисно.

Данас Цркви прилази мноштво младог свијета или извараног и разочараног у предложени им концепт живота, или оног који једноставно тражи пут и смисао живота, и очекује од нас да им покажемо гдје је Живот (наша Уганда). Пред нама је огромна одговорност али и изванредна прилика јер долазе људи који нису везани никаквим традицијама за досадашњу праксу Српске Цркве и ми можемо одмах пошто их крстимо, да их укључимо у прави евхаристијски живот Цркве али, пошто је још стара пракса, треба просто одредити цркве у којима се служи на тај мало дружичји начин са нагласком на црквену годину и честим причешћивањем. За све друге морао би остати стари начин са свим припремама за причешће пошто иначе не посте све постове, а радити на томе да се сви вјерни једног дана приклоне нормалном начину причешћивања и живота у светим врлинама. Ово значи револуцију али то је једини начин да будемо Црква у правом смислу ријечи, а тада ће све оно што је здраво у роду српском бити хришћанско. Прошла су времена административне покорности вјерника свештеницима и владицама. Вјерник хоће да му свештеник буде отац а владика обојици.

Питаће неко да ли је могуће увести овај начин рада са акцентом на црквену годину и причешћем као центром свега живљења. Могуће је и мора се увести. То су други већ одавно учинили а ми то треба само да обновимо у Српској Цркви јер сва она тзв. правила су нова. Покушаја има и гдје год се тако пробало, успјеха има. Запањујуће је колико младог свијета хоће да пости и да раскрсти са досадашњим начином живота. Према таквима смо обавезни да им омогућимо да најкраћим путем и без непотребних препрека успоставе живу везу са Христом, да урастају у Тијело Његово. Формализам наше средине и разних квазидуховника могу само да збуне, одбију и удаље оне који су жедни Христа. Овакви вјерници, ма колико да би их било мало у почетку, у свакој цркви би могли бити квасац за почетак и озбиљна помоћ свештенику у пастирском раду.